

บทที่ ๔

วิเคราะห์มหาปรีลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา

จากการศึกษาพุทธลักษณะพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา พบว่า พระพุทธรูปล้านนามีความแตกต่างทางด้านพุทธศิลป์กับพุทธรูปในภาคอื่นเล็กน้อย แต่มีเอกลักษณ์และพุทธลักษณะที่ชัดเจน จากการศึกษายังพบว่า พระพุทธรูปจะที่มีความสำคัญมักขึ้นอยู่กับตำนาน ประวัติ ประเพณี นิยม และความศรัทธาในท้องถิ่น ความสำคัญของพระพุทธรูปจึงไม่ขึ้นอยู่กับรูปแบบทางศิลปกรรมหรือความงดงามในการสร้างให้ตรงกับมหาปรีลักษณะเท่าใดนัก เช่น พระพุทธรูปสำคัญในล้านนาที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา คือ พระพุทธสิหิงค์ พระแก้วมรกต(พระแก้วหยกเชียงราย) เป็นพระพุทธรูปสำคัญในล้านนาเพราะเกิดจากตำนาน และพระเจ้าแก้วต้อเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญในล้านนาเพราะประวัติการก่อสร้าง ซึ่งแสดงถึงศรัทธา ภูมิปัญญา อารยธรรมและอิทธิพลของคนในสมัยนั้น ทำให้เป็นที่พึ่งที่ระลึกของชาวไทยพุทธมาช้านาน แม้พุทธลักษณะมิได้ตรงกับมหาปรีลักษณะทุกประการก็ตาม

ในบทที่ ๔ นี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์มหาปรีลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา ประกอบด้วย พระพุทธสิหิงค์ พระรัตนกร(พระแก้วหยก) และพระเจ้าแก้วต้อ โดยวิเคราะห์ตามพุทธศิลป์ พร้อมทั้งสรุปผลและวิเคราะห์มหาปรีลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา ดังนี้

๔.๑ มหาปรีลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา

มหาปรีลักษณะ ๓๒ ประการ	พระพุทธสิหิงค์	พระพุทธรตนากร (พระหยกเชียงราย)	พระเจ้าแก้วต้อ
๑. มีฝ่าพระบาทราบเสมอกัน	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป
๒. พื้นฝ่าพระบาททั้งสองของมหาบุรุษ มีจักรซึ่งมีก้าข้างละ ๑,๐๐๐ ซึ่งมีกงมีดุมและมีส่วนประกอบครบทุกอย่าง	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป
๓. มีสันพระบาทยื่นยาวออกไป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป
๔. มีพระองคุลียาว	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป

๕. มีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป
๖. ฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีเส้นที่ข้อพระองคุลีจติดกันเป็นรูปตาข่าย	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป
๗. มีข้อพระบาทสูง	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป
๘. มีพระขงฆ์เรียวดูแข็งเนื้อทราย	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป
๙. เมื่อประทับยืน ไม่ต้องโน้มพระองค์ลงก็ทรงลูบคลำถึงพระขานด้วยฝ่าพระหัตถ์ทั้งสอง	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป
๑๐. มีพระคุษฐานเร้นอยู่ในฝัก	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป
๑๑. มีพระฉวีสีทอง คือคล้ายทองคำ	มีปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป
๑๒. มีพระฉวีละเอียด จนละอองรุสีไม่อาจติดพระวรกายได้	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป
๑๓. มีพระโลมาชาติเดียว คือ ในแต่ละขุมมีเพียงเส้นเดียว	ไม่สามารถสังเกตได้จากพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏจากพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏจากพระพุทธรูป
๑๔. มีพระโลมาชาติปลายอนขึ้น คือ พระโลมาชาติขอดเป็นวงเวียนขวาดังกุณฑลสีครามเข็มดังดอกอัญชัน	ไม่ปรากฏจากพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏจากพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏจากพระพุทธรูป
๑๕. มีพระวรกายตั้งตรงดูกายพรหม	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป
๑๖. มีพระมังสะในที่ ๗ แห่งเต็มบริบูรณ์	ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ทั้งหมดจากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ทั้งหมดจากพระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ทั้งหมดจากพระพุทธรูป
๑๗. มีพระวรกายทุกส่วนบริบูรณ์ดูจล้าตัวท่อนหน้าของราชสีห์	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป
๑๘. มีร่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอกัน	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป

๑๙. มีพระวรกายเป็นปริมณฑลดูจ ปริมณฑลแห่งต้นไทร	ไม่สามารถสังเกตได้จาก พระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จาก พระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จาก พระพุทธรูป
๒๐. มีลำพระศอกกลมเท่ากันตลอด	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป
๒๑. มีเส้นประสาทรับรสพระกระยา หารได้ดี	ไม่สามารถสังเกตได้จาก พระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จาก พระพุทธรูป	ไม่สามารถสังเกตได้จาก พระพุทธรูป
๒๒. มีพระหนุดุจคางราชสีห์	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป
๒๓. มีพระหนต์ ๔๐ ซี่	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป
๒๔. มีพระหนต์เรียบเสมอกัน	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป
๒๕. มีพระหนต์ไม่ห่างกัน	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป
๒๖. มีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป
๒๗. มีพระชีวหาใหญ่ยาว	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป
๒๘. มีพระสุรเสียงดุจเสียงพรหม ตรัสดุจเสียงร้องของนกการเวก	ไม่สามารถปรากฏได้จาก พระพุทธรูป	ไม่สามารถปรากฏได้จาก พระพุทธรูป	ไม่สามารถปรากฏได้จาก พระพุทธรูป
๒๙. มีดวงพระเนตรดำสนิท	มีปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป
๓๐. มีดวงพระเนตรแจ่มใสดุจตาลูกโค เพ็งตลอด	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป
๓๑. มีพระอุณาโลมระหว่างพระโขนง สีขาวอ่อนเหมือนนุ่น	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป	ไม่ปรากฏในพระพุทธรูป
๓๒. มีพระเศียรดูประดับด้วยกรอบ พระพักตร์	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป	มีปรากฏในพระพุทธรูป

๔.๑.๑ วิเคราะห์มหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูป วัดพระสิงห์ จังหวัด เชียงใหม่

จากตารางมหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูป วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ คือ
มีองค์คล้าย มีพระวรกายตั้งตรงดูกายพรหม เพื่อแสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์ไม่ฆ่าสัตว์ ทรง

มีพระเมตตากรุณาต่อสัตว์ มีความละเอียดและมุ่งประโยชน์ต่อผู้อื่น มีพระวรกายทุกส่วนบริบูรณ์ดุจ
ลำตัวท่อนหน้าราชสีห์ มีร่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอกัน มีลำพระศอกกลมเท่ากันตลอด แสดงให้เห็น
ถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้ปรารถนาความเจริญแก่พหุชน เจริญด้วยศรัทธา รักษาศีล เจริญด้วยสุตะ
พหิ จาคะ ธรรมะและปัญญา และมีดวงพระเนตรดำสนิท แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์ทรงเป็น
ผู้มีปิยจักขุ มีใจซื่อตรงเป็นปกติ และแลดูมหาชนด้วยดวงตาที่เปี่ยมด้วยความรัก มีพระเศียรดุจ
ประดับด้วยกรอบพระพักตร์ แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้นำในการประพาสสุจริต ๓

๔.๑.๒ วิเคราะห์มหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูป (พระแก้วหยก) วัดพระ แก้ว จังหวัดเชียงราย

จากตารางมหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูป (พระหยกเชียงราย) วัดพระแก้ว
จังหวัดเชียงราย คือ มีพระบาทราบเสมอกัน แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ของการยึดมั่นถือมั่นในกุศล
กรรม มีสุจริต๓ ยินดีในการให้ทาน รักษาศีล และรักษาอุโบสถ เกื้อกูลบิดามารดา เกื้อกูลสมณะ และ
มรความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล มีองค์สิริยาว มีพระวรกายตั้งตรงดุจกายพรหม มีพระวรกายทุก
ส่วนบริบูรณ์ดุจลำตัวท่อนหน้าราชสีห์ มีร่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอกัน มีลำพระศอกกลมเท่ากันตลอด
แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้ปรารถนาความเจริญแก่พหุชน เจริญด้วยศรัทธา รักษาศีล
เจริญด้วยสุตะ พหิ จาคะ ธรรมะและปัญญา มีพระขงฆ์เรียวดุจแข้งเนื้อทราย แสดงให้เห็นถึง
อานิสงส์ของการเป็นผู้ตั้งใจสอน ศิลปะวิชา จรรยา แก่ผู้คนให้เข้าใจได้รวดเร็วและปฏิบัติตามเร็ว
มีพระหนุดุจคางราชสีห์ แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูด
แต่คำสัตย์ พูดอิงธรรม อิงวินัย พุมีหลักฐาน มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์แสดงให้เห็นถึง
อานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้นำในการประพาสสุจริต ๓

๔.๑.๓ วิเคราะห์มหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพระเจ้าแก้ว

คือ มีพระบาทราบเสมอกัน แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ของการยึดมั่นถือมั่นในกุศลกรรม มี
สุจริต๓ ยินดีในการให้ทาน รักษาศีล และรักษาอุโบสถ เกื้อกูลบิดามารดา เกื้อกูลสมณะ และมรความ
อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล มีองค์สิริยาว มีพระวรกายตั้งตรงดุจกายพรหม มีพระวรกายทุกส่วน
บริบูรณ์ดุจลำตัวท่อนหน้าราชสีห์ มีร่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอกัน มีลำพระศอกกลมเท่ากันตลอด
แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้ปรารถนาความเจริญแก่พหุชน เจริญด้วยศรัทธา รักษาศีล
เจริญด้วยสุตะ พหิ จาคะ ธรรมะและปัญญา มีพระขงฆ์เรียวดุจแข้งเนื้อทราย แสดงให้เห็นถึง
อานิสงส์ของการเป็นผู้ตั้งใจสอน ศิลปะวิชา จรรยา แก่ผู้คนให้เข้าใจได้รวดเร็วและปฏิบัติตามเร็ว มี
พระหนุดุจคางราชสีห์ แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูด
แต่คำสัตย์ พูดอิงธรรม อิงวินัย พุมีหลักฐาน มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์ เพื่อแสดงให้
เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้นำในการประพาสสุจริต ๓ มีพระฉวีสีทองคล้ายทองคำ แสดงถึง

อานิสงส์ของการตั้งสัจจะอธิษฐานเป็นผู้ไม่มีความโกรธ ไม่มีความคับแค้นใจ ไม่พยาบาท ไม่จองล้างจองผลาญและไม่แสดงความเสียใจให้ปรากฏ เป็นผู้ให้เครื่องลาดที่มีเนื้อนุ่ม

๔.๒ วิเคราะห์มหาปฐักษณที่ปรากฏในพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา

จากตารางลักษณะของพระพุทธรูปสำคัญในล้านนาที่ปรากฏสอดคล้องกับมหาปฐักษณทั้งสามองค์ คือ มิ่งคฺคฺลียาว มีพระวรกายตั้งตรงดุจกายพรหม เพื่อแสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์ไม่ฆ่าสัตว์ ทรงมีพระเมตตากรุณาต่อสัตว์ มีความละเอียดและมุ่งประโยชน์ต่อผู้อื่น มีพระวรกายทุกส่วนบริบูรณ์ดุจลำตัวท่อนหน้าของราชสีห์ มีร่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอกัน มีลำพระศอกกลมเท่ากันตลอด แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้ปรารถนาความเจริญแก่พหุชน เจริญด้วยศรัทธา รักษาศีล เจริญด้วยสุตะ พหิ จาคะ ธรรมะและปัญญา มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้นำในการประพาสสุจริต ๓

ลักษณะของพระพุทธรูปสำคัญในล้านนาที่ไม่ปรากฏสอดคล้องกับมหาปฐักษณและไม่สามารถสังเกตได้ทั้งสามองค์ คือ พื้นฝ่าพระบาททั้งสองข้างมีจักรซึ่งมีซี่ละ ๑,๐๐๐ ซึ่งมีกงคมและมีส่วนประกอบครบทุกอย่าง มีสันพระบาทยื่นยาวออกไป มีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม ฝ่าพระหัตถ์และพระบาทมีเส้นที่ข้อองคุลีจดกันเป็นรูปตาข่าย มีข้อพระบาทสูง เมื่อประทับยืนไม่ต้องโน้มพระองค์ลงลูบคลำถึงพระชานด้วยฝ่าพระหัตถ์ทั้งสอง มีพระคุษะเร้นอยู่ในฝัก มีพระฉวีละเอียดจนละอองไม่สามารถติดพระวรกายได้ มีพระโลมาชาติเดียวคือในแต่ละขุมมีขนเส้นเดียว มีพระโลมาชาติปลายอนขึ้นคือพระโลมาชาติขอดเป็นวงเวียนขวาดังกุนทลสิครามเขมดัดดอกอัญชัน มีพระมังสะไนที่เจ็ดแห่งเต็มบริบูรณ์ มีพระวรกายเป็นปริมณฑลดุจตันไทร มีเส้นประสาทรับรสพระกระยาหารได้ดี มีพระทนต์ ๔๐ ซี่ มีพระทนต์เรียบเสมอกัน พระทนต์ไม่ห่างกัน มีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม มีพระชีวหาใหญ่ยาว มีพระสุรเสียงดุจเสียงของพรหม มีดวงพระเนตรแจ่มใสดุจตาลูกโคเพ็งตลอด มีพระอุณาโลมระหว่างพระโขนงสีขาวอ่อนเหมือนนุ่น